

not only in the territory of Ukraine and also beyond her limits, first of all in the countries of North America and Western Europe. It developed on the same public, the psychological, social, political and legal bases. Ukrainians fought for the right for training, receiving a profession, the higher education, the high salary, active and equal participation in public and political life. But besides the Ukrainian women supported fight for independence of the state.

At first women's organizations in the territory of Western Europe arose in camps for displaced persons, subsequently they became nation-wide, and have been integrated at the international level later. Already the Ukrainian women's organizations from Western Europe (Austria, Germany, France, Belgium, England), North America (the USA, Canada), South America (Brazil, Chile, Argentina, Venezuela) and Australia have in the late forties united.

Most the Ukrainian women's organizations in Western Europe carried out the general tasks: carried out educational, organizational and educational work in kindergartens and schools (educational materials were printed, conferences and courses for tutors were conducted); courses for people who weren't able to write and read were conducted; courses on which women could receive professional skills were organized (to sew, embroider, provide first aid, etc.); active charity was carried out, financial aid was provided first of all to the Ukrainian mothers and children, sick, aged; collecting, academies, readings were periodically carried out; were popularized the Ukrainian art and cultural activity, exhibitions, concerts, holidays were regularly arranged; periodic and acyclic editions were issued.

In the early nineties after Ukraine became the independent state, the new stage of the relations between the Ukrainian associations of women abroad and the historical Homeland of their members has begun. Ukrainians over the different countries of accommodation have started actively anew to lobby the interests of our state, promoting his recognition by the international society. And soon they have started the solution of line humanitarian problems.

Keywords: *The national Council of Ukrainian women, International Council of women, Association of Ukrainian women in exile, charity, public and political activity.*

УДК 261.7+271.2-23

Санніков С. В.,

докторант кафедри культурології
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова
(Київ, Україна), E-mail: s.v.sannikov@npu.edu.ua

СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ТА ГЕРМЕНЕВТИЧНІ ПІДХОДИ ДО БІБЛІЙНОГО КОМЕНТУВАННЯ: ДОСВІД СЛОВ'ЯНСЬКОГО БІБЛІЙНОГО КОМЕНТАРЯ

Анотація. *Стаття є продовженням дослідження історії та герменевтичних перспектив біблійного коментування в слов'янському контексті. У ній проаналізовані герменевтичні підходи та принципи, які були використані у «Слов'янському біблійному коментарі», виданому у 2016 році. На його прикладі показано розширення герменевтичного об'єкту від традиційного історико-критичного методу тлумачення біблійного тексту до прийомів сучасної герменевтики, яка підкреслює холістичність і цілісність усіх складових частин Біблії, демонструє канонічний підхід до тексту, привертаючи увагу до його літературно-богословського розуміння. Особлива увага в статті приділяється принципу герменевтики спільноти, яка дозволяє не тільки показати єдність у багатоголосі різних коментаторів, але й допомагає сформуванню спільноту однодумців, готових до роботи над новими богословськими проектами.*

Стаття також показує принципи, на яких базувався «Слов'янський біблійний коментар», такі як сучасність, актуальність, перетворююча дія та ін., розповідає про організаційні засади проекту, вказує на шляхи його подальшого розвитку та удосконалення, намічає ймовірні перспективи біблійного коментування у недалекому майбутньому.

Ключові слова: *Біблія, коментар, тлумачення, герменевтика, герменевтика спільноти, біблеїстика, Слов'янський біблійний коментар, євангельське християнство.*

Актуальність теми дослідження. Як відомо, вітчизняна традиція коменту-

вання та тлумачення Біблії має непросту, але обґрунтовану та потужну історію. Після семидесятирічної перерви за радянських часів біблійні коментарі почали публікуватися у великій кількості, але більш ніж 95% з них – це переклади з іноземних мов, які недостатньо контекстуалізовані для вітчизняного читача. Тому вже багато років відчувається потреба розробити принципи тлумачення та систему, яка б була не тільки добре контекстуалізована, але також відповідала напрямам сучасної герменевтики. Однією з перших спроб відповісти на ці виклики сьогодення є проект «Слов'янського біблійного коментаря», для якого були розроблені сучасні організаційні та герменевтичні принципи та прийоми.

Метою статті є дослідження проблем організаційного підходу та розробки сучасних герменевтичних систем біблійного коментування на прикладі проекту «Слов'янського біблійного коментаря». Об'єкт даного дослідження – досвід розробки Слов'янського біблійного коментаря. Предмет – герменевтичні засади, які створюють сучасне тлумачення біблійного тексту та можуть бути використані в інших випадках.

Аналіз останніх публікацій. На Заході проблемам сучасної герменевтики присвячено чимало праць. До цієї теми зокрема звертаються такі дослідники, як К. Ванхузер, С. Вільямс, П. Пеннер, І. Маршал та інші. Проте на просторах колишніх пострадянських країн дослідження сучасної герменевтики вважається недостатньо розробленою. Особливо це стосується її застосуванню у тлумаченні біблійних текстів. Сьогодні ми спостерігаємо процес, коли герменевтичне тлумачення Біблії лише стає об'єктом прискіпливої уваги російських та українських дослідників. Серед таких науковців можна виділити наступних: А. Десницький, І. Макаренко, А. Негров, Д. Пронін, Р. Соловій. Особливу увагу вони звертають на нові підходи до тлумачення, які пов'язані не з пошуком одного єдиного значення кожного висловлення, яке в класичній герменевтиці відшукувалось за допомогою історико-критичного методу, а на основі цілісного, канонічного підходу та взаємодії тексту, коментатора та читача.

Виклад основного матеріалу. Зростання інтересу до герменевтики, особливо до її нових форм і більш екзистенційних спроб розуміння біблійного тексту, було першою передумовою появи ідеї проекту «Слов'янського біблійного коментаря» (далі – СБК або Коментар). Також дуже важливим стало усвідомлення того, що зростає необхідність у цілісному коментуванні, яке було б орієнтовано не на академічне середовище (студентів та викладачів), а безпосередньо на активних членів християнських церков та на служителів, які мають лише початкову богословську освіту. Ще одним серйозним викликом, який спонукав почати проект СБК, була необхідність мати біблійний коментар, написаний не за англосаксонською, а за слов'янською традицією.

В якості головного герменевтичного підходу у СБК було прийнято *літературно-богословське прочитання тексту*. Як вказано в анотації до Коментаря: «Автори прагнуть цілісного літературно-богословського читання Писання з тлумаченням біблійних істин стосовно до різних аспектів церковного та громадського життя» [11, с. 2]. Це означає, що коментатори не робили екзегетику кожного конкретного вірша, а зосереджувалися на літературно-богословському читанні цілісного, логічно завершеного уривка з Письма, після чого робилося його богословське осмислення, і показувалась можливість застосування його в умовах сучасного життя у слов'янських країнах.

Головною особливістю такого підходу стало фокусування на самому біблійному тексті, а не на герменевтичному чи історико-культурному контексті його написання. Як указується в герменевтичному ключі Коментаря: «Традиційний підхід, який все ще часто використовує більшість дослідників, – так званий історично-критичний або історично-граматичний метод, намагається виявити оригінальне (первісне) значення, яке було закладене автором у текст, і в першу чергу проясни-

ти історико-культурні питання, які знаходяться «за текстом»... Незважаючи на те, що такий підхід інколи виявляється корисним, дослідник відтворює (конструює) для тексту історико-культурний контекст, який далеко не завжди являє собою правдиву історичну ситуацію» [7].

Необхідно відмітити, що біблеїстика на пострадянському просторі переважно орієнтується на історично-критичний метод (історичний аналіз, аналіз традицій, форм, редакцій та ін.). Це можна добре побачити на прикладі описів курсів у багатьох навчальних закладах і письмових робіт учнів. Напевно це цілком природно, що після докритичного, інтуїтивного етапу сприймання біблійного тексту у слов'янському контексті до 90-х рр. ХХ ст., мав йти етап захоплення критичним методом вивчення Біблії. Однак практично всі видатні сучасні герменевти досить критично ставляться до спадщини німецької ліберально-протестантської школи і вказують на серйозні обмеження історично-критичного підходу. Так, Йен Ховард Маршалл у своєму огляді сучасних підходів до інтерпретації новозаповітних текстів указує: «Історично-критичний або літературно-критичний підхід по суті концентрувався на встановленні того, що Письмо говорило у оригінальній ситуації, і на оцінці – чи достовірно це з історичної точки зору... Сучасні підходи оцінюють текст з інших перспектив та намагаються знайти зовнішніх авторитетів для критеріїв істинності та валідності» [1, р. 13].

Дійсно, історично-критичний метод частіше звертає увагу на «позатекстові» питання. При цьому біблійний текст розглядається як звичайний літературний твір, написаний різними авторами у різні часи. Безперечно, такий підхід у певних випадках треба використовувати, але він страждає від серйозних епістемологічних та методологічних обмежень, які перш за все полягають у тому, що дослідник не може гарантувати правдивість тієї історичної ситуації, яку він відтворює. Говорячи про відтворення історичного контексту, представники цієї школи частіше за все спираються на гіпотези, аналогії та припущення, і таким чином відтворюють герменевтичний, а не авторський контекст. Іншими словами, вони відтворюють середовище, в якому начебто знаходився автор того чи іншого біблійного пасажу та приписують йому наміри, які він начебто мав, приступаючи до написання тексту. Але чи було таке середовище, чи були такі наміри у біблійного автора, про які пише коментатор, напевно сказати неможливо. І все ж історично-критичний метод залишається досить популярним у слов'янському середовищі. Наприклад, викладач Омського біблійного коледжу Д. Пронін [9] представив цікаві аргументи, намагаючись виправдати історично-критичний метод вивчення Біблії. Він правильно вказує, що застосування цього методу залежить від світогляду дослідника, що дає можливість поєднати віру у богонатхненність та біблійну критику, але цей висновок аніскільки не знімає методологічних обмежень самого історично-критичного підходу.

Андрій Десницький пише: «Якщо на початку цього (ХХ) століття багатьом дослідникам здавалося, що не за горами той день, коли виникне певне спільне розуміння біблійного тексту, яке буде вивірене найновішими науковими методами, то наприкінці століття картина виявилася зовсім іншою. Біблію, по суті, читає хто завгодно і як завгодно, звіряючи її прочитання з власними уявленнями про цю книгу та оточуючий світ. Можна сказати, що у другій половині століття відбулася певна радикальна зміна парадигми: від пошуку реальності, яка стояла за текстом, до самого тексту і навіть до реальності (чи віртуальності?), породженої цим текстом» [4, с. 138]. Дослідник цитує найзначнішого швейцарського вченого-домініканця, професора Старого Заповіту Домініка Бартелемі: «Ми маємо прийняти те, що Біблія, яка була успадкована першими християнами, – це цілком сформований твір, який має внутрішню єдність, і який по натхненню Святого Духа та під його керівництвом досяг такої зрілості, що склав священну бібліотеку народів Нового та Старого Заповіту. Адекватний самому Священному Писанню спосіб

читання – це «lectio divina», тобто читання, при якому воно розглядається як твір одного автора, і цим автором є Бог» [4, с. 141].

Відмова від історично-граматичного методу, як від головного у герменевтичній системі Коментаря була пов'язана ще з тим, що цей метод шукає значення біблійного тексту, яке в основному було адресоване первісному одержувачу, і займається аналізом того, чи є він історичним, чи ні. Але Писання неможливо розглядати як хронологічний та послідовний запис всього, що відбувалося з біблійними персонажами. В основному, це подальший аналіз історичних подій та запис під керівництвом згори уроків, здобутих з цих подій та духовних принципів, які призначені для певної мети. Апостол Іван так описав цю мету: «Це ж написано, щоб ви вірували, що Ісус є Христос, Божий Син, і щоб, віруючи, життя мали в Ім'я Його» (Ів. 20:31). Історично-критичний метод нічого не говорить про сучасних одержувачів, крім моральних висновків, які, власне, можна знайти в будь-якому, навіть казковому міфі. Але насправді, як пише апостол Павло, усі Писання записані «на науку нам, які досягли останніх віків» (Рим. 15:4). Займенник «нам» указує, що апостол мав на увазі не тільки ізраїльтян, які читали Писання ще до приходу Христа, і не тільки тих, хто жив у часи Христа, але й християн усіх наступних епох, у тому числі і християн XXI ст. Тому у центрі герменевтичної системи Коментаря стоїть холистичний підхід, заснований на принципах *Sola Scriptura* і *Tota Scriptura* («лише Писання» та «все Писання»).

Розуміння глибини та багатства біблійних текстів неможливе без уявлення про єдність усього Писання і про те, що його окремі уривки гармонійно доповнюють одне одного. Тільки на основі цілісності можна скласти загальну грандіозну картину ікономії Божої. Тому цілком зрозуміло, чому авторам пропонувалося виявляти значення тексту, відштовхуючись від самого тексту, а не від спекулятивних «позатекстових» реконструкцій. Тому тлумачення, загальноприйняте у класичному історично-критичному прочитанні, яке сфокусоване на авторі, не було у центрі герменевтичної концепції коментаря, і вступні питання авторства, адресатів, часу написання та історично-культурного контексту освітлювалися немов би мимохідь, або були зовсім опущені. Головним вважався текст, а не автор чи автори, які передають цей текст.

Важливою для герменевтичної системи СБК була проблема богословського центру біблійного оповідання. Чи існує такий центр об'єктивно, або це тільки нав'язане Біблії уявлення схоластів та онтологів? Як відомо, суперечки про це йшли на протязі усього минулого століття, і, звичайно, вони не змовкають досі. Багато дослідників вважає, що таким центром є історія спасіння. Інші бачать такий центр у ідеї виправдання вірою, яку легко можна простежити від Ноя, через Авраама до Павла. Сучасне постмодерністське богослов'я зовсім відкидає поняття богословського центру. Редколегія СБК вважає, що такий центр існує, і ним є христоцентричність та місіонероцентричність.

Христоцентричність передусім сприймалася як спроба бачити месіанське значення старозаповітного та новозаповітного оповідання через призму божественності Ісуса. Це твердження побудовано на словах самого Ісуса: «Дослідіть-но Писання, бо ви думаєте, що в них маєте вічне життя, вони ж свідчать про Мене» (Ів. 5:39), а також на традиційному для слов'янської спільноти звеличенні принципу христоцентричності. Як указує І. І. Макаренко в своєму дослідженні про Каргеля, як про типового представника слов'янської ранньоевангельської школи: «У Каргеля в кожному уривку, за кожною деталлю стоїть Христос. Він так пише про це: «Ми маємо в Писанні завжди шукати і знаходити Ісуса Христа. Знаходячи там Господа знов і знов, ми маємо прийти до Нього, і в нас тоді не буде браку ані в житті, ані в повному достатку» [6].

Христоцентричність для СБК це не тільки вміння розпізнавати Христа чи відголоски Його присутності в усіх біблійних нарративах, але й здібність читати

Новий Заповіт не хронологічно, а богословськи. Іншими словами, це здатність тлумачити Старий Заповіт з перспективи Нового. Власне принципу пріоритетності Нового Заповіту над Старим традиційно дотримувалися представники як ковенантного, так і диспенсаціоналістського богослов'я. Проте останнім часом спостерігається тенденція стійкого інтересу до юдейського прочитання текстів та активного підкреслювання того, що Старий Заповіт передував Новому, і тому можна стверджувати його незалежність від Нового. Якщо традиційно типологічне тлумачення шукало прообразів новозаповітних знаків у Старому Заповіті (наприклад мідний змії Мойсея, Числ. 21:8, служив прообразом хреста у євангеліста Івана, Ін. 3:14), то сьогодні спостерігається зворотна тенденція (особливо у колах месіанського юдаїзму), коли слова Ісуса або апостола Павла представляють не більше, ніж проявлення рабиністичної традиції I ст. Іншими словами, Новий Заповіт часто інтерпретується з позиції Старого. Прикладом можуть бути книги Уільяма Девіса (W. D. Davies) «Павло та рабиністичний юдаїзм», Рісто Сантала (Risto Santala) «Мідраш про Месію», Едварда Петриджа Сандерса (E. P. Sanders) «Павло та палестинський юдаїзм» або Арнольда Фрухтенбаума «Ісус був євреєм». Але в СБК старозаповітні уривки розглядалися з точки зору розкриття їх внутрішньої богословської сутності в Новому Заповіті, з підкреслюванням їх традиційного для Церкви христоцентричного тлумачення.

Місіоцентричність полягає у впевненості редколегії в тому, що Біблія та місія нерозривно пов'язані між собою. Кристофер Райт стверджує: «Місіональна герменевтика Писання існує стільки ж, скільки і сама Біблія. Для тих, хто визнає наявність взаємозв'язку (більше чи менше вираженого) між її вмістом та об'явленням Бога-Творця, весь біблійний канон несе місіональний характер» [10, с. 32]. Райт пише: «Тому місіональне прочитання таких текстів безперечно не має на меті: (1) виділити «істинний» сенс шляхом об'єктивної екзегези і тільки потім (2) підкинути кілька прикладів «місіологічного застосування» в якості повчального додатку до тексту. Задача такого прочитання, скоріше в тому, щоб встановити походження тексту у зв'язку з тією чи іншою проблемою, потребою, спірним питанням чи загрозою, з якими Божому народу довелося зіткнутися в контексті своєї місії» [10, с. 33].

Тому герменевтичний ключ рекомендував авторам використати три лінзи, які дозволяють більш ретельно розглянути текст при тлумаченні. Одна з них зосереджена на *missio Dei* (місії самого Бога), яка проявляється в усьому каноні, інша на місії окремих героїв, особливо на місії Ізраїлю та Церкви, яка явно видна в усьому Писанні, а третя на читачі, який стоїть у центрі і є запрошеним прийняти участь у місії Бога. Іншими словами, місія була скеровуючим контекстом чи структурою, яка дозволяє тлумачити біблійне оповідання. При такому розумінні Бог стає головним місіонером і, як пише Петро Пеннер: «Коли текст читається через призму місії, він припиняє бути лише інформацією або розповіддю про досвід з минулого. Текст дає відповідь на питання, хто ми, – люди на своєму шляху; що у процесі пішло неправильно, і який вихід пропонує Бог, – і це ми в подальшому визначаємо як Божу справу спасіння. Читання біблійних текстів дає зрозуміти, що не Церква посилає місіонерів, а вона сама надіслана до світу. Це розширює задачу Церкви, тому що вона активно запрошується у місію Бога, а значить, стає частиною цього метаоповідання. Еклезіологічне визначення сприймати себе спільнотою місії у місії Бога, безперечно відрізняється від класичного формулювання, в якому сама Церква займається місією, і отже, турбуючись про своє численне зростання, посилаючи місіонерів» [8, с. 216]. Месіанська та місіоцентрична герменевтика засновані на прикладі тлумачення, яке дав сам Христос, роз'яснюючи учням пророцтва Старого Заповіту після Свого воскресіння. Лука говорить: «І Він почав від Мойсея, і від Пророків усіх, і вияснив їм зі всього Писання, що про Нього було» (Лк. 24:27). Лука додає: «І промовив до них: Це слова, що казав Я до вас, коли був

іше з вами: Потрібно, щоб виконалось усе, що про Мене в Законі Мойсеевім, та в Пророків, і в Псалмах написано» (Лк. 24:44). Підхід до тлумачення за прикладом Христа дозволяв авторам коментаря не тільки бачити центр біблійного тексту, але й сфокусувати на ньому тлумачення кожної книги Біблії.

І на закінчення треба сказати про дуже важливий і не останній принцип, який редколегія формулює як *принцип доповнювальної множинності сенсів*. Багато авторів говорять про цей принцип, хоча й називають його по-різному¹. Значення цього принципу в тому, що на зміну припущенню, яке панувало у ХХ ст., що начебто можна дати читачеві «об'єктивне та єдине правильне»² тлумачення певного уривку, прийшло уявлення про те, що глибина кожного біблійного тексту при тлумаченні дозволяє бачити різноманіття змістових відтінків, які доповнюють одне одного. Валерій Кузнецов указує, що в герменевтиці існує поширена точка зору, що «у конкретного мовного виразу може бути лише одне значення та багато сенсів використання. Така думка підводилася у якості теоретичного ґрунту під деякі герменевтичні методиками. Але, як вірно у свій час помітив Шпет, таку гіпотезу і теоретично і практично обґрунтувати дуже важко» [5]. Однак на пострадянському просторі віра у те, що кожен уривок біблійного тексту має лише одне значення, розповсюджена дуже широко, особливо в послідовників макарутовського богослов'я. Так, професор Нового Заповіту Мастер-Семінарії Роберт Томас у статті «Принцип однозначності» [2] вельми емоційно та критично укриває ганьбою багато численних євангельських богословів, які наважилися взяти під сумнів правильність цього принципу.

Інший професор герменевтики Боб Атлі у серії уроків «Коментарі для дослідника. Новий Заповіт» пише: «У кожного змістового уривку (за виключенням пророцтв) існує одне і лише одне значення, а саме те, яке відповідає задуму первісного, богонатхненного автора» [3]. У читача має відразу виникнути питання: як відділити пророцтва від решти тексту? Адже часто пророцтва, які здійснилися, містилися у наративних чи дескриптивних текстах, а не тільки у натхнених пророцьких промовах. Де критерії для виділення пророцтв у особливу групу текстів?

Андрій Десницький пише: «Ми знаємо, що тексти пророцьких книг Старого Заповіту вже у часи Нового Заповіту розумілися трохи інакше, ніж у часи свого проголошення, не випадково євангелісти (напр., Мф. 1–2) так вільно цитують та переказують «месіанські місця» Старого Заповіту, про кожне з яких прихильник біблійної критики відразу скаже: це ж зовсім про інше! Так, про інше, але змінюється контекст, змінюється аудиторія, отже може змінитися і значення тексту. Чи треба відмовлятися від такої можливості?» [4, с. 142]. Зрозуміло, що існує первісне значення тексту, але часто Святий Дух відкриває прихований від первісного читача сенс в інші часи та в іншій культурі. До біблійного тексту не можна в усьому підходити так, як до звичайного літературного твору, і тим більше вважати ліберальний історично-критичний метод, який дає тільки одне значення тексту, єдине вірне, як це стверджує Роберт Томас [2]. Богонатхненність та інтерпретаційна дія Святого Духа, про який Христос сказав: «Утішитель же, Дух Святий, що Його Отець пошле в Ім'я Моє, Той навчить вас усього, і пригадає вам усе, що Я вам говорив» (Ін. 14:26) – забезпечують актуальне значення біблійних текстів у кожному часовому та культурно-історичному контексті. Апостол Павло, говорячи про події в історії Ізраїлю, писав: «Усе це трапилось з ними, як приклади, а написано нам на науку, бо за нашого часу кінець віку прийшов» (1 Кор. 10:11).

Словами шотландського дослідника Біблії та богослова, відомого спеціаліста

¹ Так, К. Ванхузер у книзі «Мистецтво розуміння тексту» називає його багатозаровим сенсом тексту та багатством значущості. Є. Верещагін у книзі «Сучасна бібліїстика у загальнодоступному переказі», називає його прирошенням сенсу. Про цей принцип багато пише Г. Осборн у книзі «Герменевтична спіраль» та інші.

² Очевидно, одним з перших це положення як принцип однозначності чітко сформулював М. Террі (Milton S. Terry «Biblical Hermeneutics»).

з Нового Заповіту Йєна Ховарда Маршалла слід підсумувати дискусію про однозначність та багатозначність Біблії. Він вважає, що можливо «говорити про *sensus plenior* – повноту сенсу у Писанні. Божественне натхнення могло надати тексту більш глибокий сенс, про який сам автор може й не знав. Іван говорить нам, що певні місця у книзі Ісаї були написані лише тому, що пророк бачив славу Ісуса і говорив про Нього (Ін. 12:41). Ми, як я вважаю, можемо з впевненістю сказати, що дохристиянський коментатор Ісаї не сприйняв би таке тлумачення цих місць у тексті, та й серед сучасних коментаторів воно не є дуже популярним, і легко відчувати, що й сам пророк бачив цю славу неясно; однак озираючись назад, з нашої християнської точки зору, ми можемо по праву заявити: «Пророк говорив про Ісуса» і використати ці цитати в якості джерела знань про Нього. Тут ми приходимо до того, що в нашому обговоренні має фігурувати категорія богонатхненності і що чисто людське тлумачення не є адекватним».

Висновки. Після багатьох років забуття біблійне коментування знову займає належне місце у системі академічних богословських знань, і публікація «Слов'янського біблійного коментаря» – це відповідь на виклики сучасної герменевтики, які виникають перед християнською спільнотою Східної Європи.

Авторський колектив СБК зробив спробу розробити систему тлумачення, яка враховує сучасні тенденції у герменевтиці. Головні ознаки цієї системи – холистичність та канонічний підхід, контекстуальність та герменевтика спільноти – дозволили поглянути на біблійний текст з точки зору його перетворювального потенціалу та можливості використання «тут і зараз», а не тільки «там і тоді».

СБК став першим кроком в осмисленні Святого Писання авторами зі Східної Європи. У ньому є багато того, що потребує розвитку та вдосконалення. Проте незважаючи на це, його поява дає надію на створення аналогічних коментарів, написаних представниками інших християнських традицій, а також впевненість у тому, що авторська група, яка сформувалася у процесі написання Коментаря, зможе реалізувати і інші богословські проекти.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Howard M. I. Evangelical New Testament interpretation within the contemporary scene // *European Journal of Theology*, 20.1. (2011), p. 4–14.
2. Thomas R. The Principle of Single Meaning // *The Master's Seminary Journal*, 2001, № 12/1, P. 33–47.
3. Атли Б. Письма апостола Павла в неспокойную и страдающую церковь: I и II Послания к Коринфянам. – Международное изучение Библии, 2002. – URL : http://www.freebiblecommentary.org/pdf/rus/VOL06_russian.pdf (Дата обращения 22.12.2017)
4. Десницкий А. Введение в библейскую экзегетику. – М.: ПСТГУ, 2011. – 413 с.
5. Кузнецов В. Герменевтика и ее путь от конкретной методики до философского направления // *Логос*, 1999, №10, С. 43–88.
6. Макаренко И. И. Анализ библейской герменевтики И. В. Каргеля // *Slavic Baptists*. – URL: <https://slavicbaptists.com/2012/02/15/analysekargel/> (Дата обращения 22.12.2017)
7. О Комментарии / *Slavik Bible Commentary*. – URL: <http://sbc.e-aaa.info/index.php/o-kommentarii/obshchee-opisanie/20-o-kommentarii> (Дата обращения 22.12.2017)
8. Пеннер П. Миссиология и герменевтика. Прочтение библейских текстов в контексте миссии. – Черкассы : Коллоквиум, 2014. – 312 с.
9. Пронин Д. Богодухновенность Священного Писания и историко-критический метод изучения Библии // *Вестник Московской богословской семинарии ЕХБ*, 2016, №6, С. 8–20.
10. Райт К. Миссия Бога. – Черкассы : Коллоквиум, 2015. – 592 с.
11. Славянский библейский комментарий. – Редкол.: С. Санников (главный редактор). – К.: ЕААА, Книгоноша, 2016. – 1840 с.

REFERENCES:

1. Howard M. I. Evangelical New Testament interpretation within the contemporary scene // *European Journal of Theology*, 20.1. (2011), p. 4–14.
2. Thomas R. The Principle of Single Meaning // *The Master's Seminary Journal*, 2001, № 12/1, P. 33–47.

3. Atli B. Pis'ma apostola Pavla v nespokoynuyu i stradayushchuyu tserkov': I i II Poslaniya k Korinfyanam [The letters of the Apostle Paul and suffering in a troubled Church: I and II Corinthians]. – Mezhdunarodnoe izuchenie Biblii, 2002. – URL : http://www.freebiblecommentary.org/pdf/rus/VOL06_russian.pdf (Accessed 22.12.2017)
4. Desnitskiy A. Vvedenie v bibleyskuyu ekzegetiku [Introduction to biblical exegesis]. – М.: PSTGU, 2011. – 413 s.
5. Kuznetsov V. Germenevtika i ee put' ot konkretnoy metodiki do filosofskogo napravleniya [Hermeneutics and its path from a particular method to philosophical direction] // Logos, 1999, №10, S. 43–88.
6. Makarenko I. I. Analiz bibleyskoy germenevtiki I. V. Kargelya [Analysis of biblical hermeneutics of I. V. Cargile] // Slavic Baptists. – URL: <https://slavicbaptists.com/2012/02/15/analysekargel/> (Accessed 22.12.2017)
7. O Kommentarii [In The Comments] // Slavik Bible Commentary. – URL: <http://sbc.e-aaa.info/index.php/o-komentarii/obshchee-opisanie/20-o-komentarii> (Accessed 22.12.2017)
8. Penner P. Missiologiya i germenevtika. Prochtenie bibleyskikh tekstov v kontekste missii [Missiology and hermeneutics. Reading biblical texts in the context of the mission]. – Cherkassy : Kollokvium, 2014. – 312 s.
9. Pronin D. Bogodukhновенnost' Svyashchennogo Pisaniya i istoriko-kriticheskiy metod izucheniya Biblii [The Inspiration of Scripture and the historical-critical method of Bible study] // Vestnik Moskovskoy bogoslovskoy seminarii EKHB, 2016, №6, S. 8–20.
10. Rayt K. Missiya Boga [The Mission Of God]. – Cherkassy : Kollokvium, 2015. – 592 s.
11. Slavyanskiy bibleyskiy kommentariy [The Slavic Bible commentary]. – Redkol.: S. Sannikov (glavnyy redaktor). – К.: EAAA, Knigonosha, 2016. – 1840 s.

Санников С. В., докторант кафедры культурологии Национального педагогического университета имени Н. П. Драгоманова (Киев, Украина), E-mail: s.v.sannikov@npu.edu.ua

Современные принципы и герменевтические подходы к библейскому комментированию: опыт Славянского библейского комментария.

Аннотация. Статья представляет собой продолжение исследования истории и герменевтических горизонтов библейского комментирования в славянском контексте. В ней автор анализирует герменевтические подходы и принципы, использованные в вышедшем в 2016 г. Славянском библейском комментарии. На этом примере автор показывает расширение герменевтического горизонта от традиционного историко-критического метода толкования библейского текста к приемам современной герменевтики, которая подчеркивает холистичность и целостность всех частей Библии, демонстрирует канонический подход к тексту, обращая внимание на его литературно-богословское понимание. Особое внимание в статье уделяется принципу общинной герменевтики, которая позволяет не только представить единство в многоголосии различных толкователей, но и помогает сформировать сообщество единомышленников, готовых к работе над новыми богословскими проектами.

Статья также показывает принципы, на которых строился «Славянский библейский комментарий», такие как современность, актуальность, преобразующее действие и др., рассказывает об организационных основах проекта, указывает на пути его дальнейшего развития и совершенствования, намечает возможные перспективы библейского комментирования в недалеком будущем.

Ключевые слова: Библия, комментарий, толкование, герменевтика, общинная герменевтика, библеистика, Славянский библейский комментарий, евангельское христианство.

Sannikov S., doctoral student of the Department of cultural studies, National pedagogical Dragomanov University (Kiev, Ukraine), E-mail: s.v.sannikov@npu.edu.ua

Contemporary Principles and Hermeneutic Approaches to the Bible Commentaries: Slavic Bible Commentary experience.

Abstract. The article continues the research of the history and hermeneutic horizons of Bible commentaries in the Slavic context. The author analyzes hermeneutic approaches and principles applied in the Slavic Bible Commentary published in 2016. Using this Commentary as an example, author demonstrates the hermeneutic horizon extension from the application of traditional historical and critical methods of the text interpretation of Bible to the contemporary hermeneutic methods, which emphasizes the integrity of all Bible components, demonstrates the

canonical approach to the text, drawing attention to its literary and theological understanding. A special attention is given to the principle of community hermeneutics, which allows to show the harmony in polyphony of various commentaries as well as assists in the formation of adherents' community prepared to work on new theological projects.

The article also demonstrates the basic principles of the Slavic Bible Commentary: contemporaneity, actuality, transforming action etc. The article recounts the organizational foundation of the project, shows the possible ways of its future development and improvement, outlines potential perspectives for future Bible commentaries.

Keywords: Bible, commentary, interpretation, hermeneutics, community hermeneutics, Biblical studies, Slavic Bible Commentary, Evangelical Christianity.

УДК 26:316.77(045)

Филипчук С.,

кандидат історичних наук,

доцент кафедри релігієзнавства і теології

Національного університету «Острозька академія»

(Острог, Україна), E-mail: svtlana.fylypchuk@oa.edu.ua

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІДДІЛИ УПЦ МП І УПЦ КП ЯК ГЕНЕРАТОРИ СУСПІЛЬНО-РЕЛІГІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

***Анотація.** Досліджено становлення синодальних інформаційних відділів УПЦ МП і УПЦКП. Виявлено напрями та форми діяльності цих структур. Показано роль очільників інформаційних відділів у налагодженні комунікації між церквою та суспільством.*

***Ключові слова:** синодальні інформаційні відділи, УПЦ МП, УПЦКП, соціальні комунікації, ЗМІ.*

Сучасна інформаційна епоха викликає радикальні трансформації християнства, зокрема в праксеологічній сфері. Виняткову роль у соціальних комунікаціях між суспільством та православними конфесіями УПЦ МП та УПЦ КП відіграють синодальні інформаційні відділи, які генерують, ініціюють, артикують та інтерпретують суспільно-релігійну інформацію. Актуальність дослідження зумовлена також потужним розвитком релігійних, зокрема християнських медіа в Україні, що розглядаються самими конфесіями як засіб місіонерської та просвітницької діяльності.

У сфері гуманітаристики працює чимало дослідників, які вивчають проблему взаємовідношень релігії та медіа, відображення в ЗМІ різних аспектів культурної та показультової діяльності християнських конфесій. Так, А. Бойко досліджує багатовекторну сферу релігійної журналістики, М. Балаклицький вивчає медіатизацію протестантизму, О. Задоянчук відстежує особливості сприйняття УПЦ МП в ЗМІ України, І. Скленар студіює сучасну церковну пресу України та ін.

Проблематика соціальних комунікацій православних конфесій України здебільшого окреслена гуманітарними студіями журналістикознавчого характеру (лише кандидатська дисертація О. Задоянчук виконана в філософському напрямі), відтак комплексного філософсько-релігієзнавчого дослідження впливу синодальних відділів православних конфесій України на генерування суспільно-релігійної комунікації не здійснювалося.

Мета наукового дослідження – проаналізувати різні сегменти діяльності інформаційних відділів УПЦ МП і УПЦ КП та їхніх очільників, які продукують соціальні комунікації церков у суспільно-релігійному медіасередовищі. Для реалізації мети потрібно виконати такі **завдання**: дослідити становлення інформаційних синодальних відділів, вивчити позиціонування цих відділів та їхніх очільників в українському інформаційному просторі через призму місії церков.

Процеси інформатизації трансформують життя людини та суспільства в цілому